85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том II

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том II

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ II

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение на проект №НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME II

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ II

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, ПЛАНИРАНЕ, МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА, БИЗНЕС ИНФОРМАТИКА

МЕЖДУНАРОДНАТА ПРОИЗВОДСТВЕНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ
В СЪВРЕМЕННИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕН БИЗНЕС
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 7

INTEGRATION PROCESSES IN INTERNATIONAL BUSINESS: DIAGNOSIS
OF PREREQUISITES, PARAMETRIZATION AND SIMULATION
D. Sc. Econ., Professor, Illya Khadzhynov, D. Sc. Econ., Professor, Maryna Savchenko
Docent, PhD in Economics, Mariia Shkurat 16

ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОПОРЦИИ, ДИСПРОПОРЦИИ… КОХЕЗИЯ?
(ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ)
Проф. д-р Веселин Бояджиев 25

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ
РЕСУРСИ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
Гл. ас. д-р Весела Петрова, Доц. д-р Боряна Трифонова,
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова, **Проф. д-р Емил Димов** 34

ГРАДЪТ - ИКОНОМИЧЕСКИ КАТАЛИЗАТОР
ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНА
Проф. д-р Константин Калинков 43

ПОЛИТИКИ (НЕ)ОСНОВАНИ НА ДОКАЗАТЕЛСТВА
Проф. д-р Маргарита Богданова 51

КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА СИСТЕМНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ОБРАТИ
Проф. д-р Никола Янков 59

INSTITUTIONAL CHANGES IN THE PUBLIC ADMINISTRATION
OF AGRICULTURE TO INFLUENCE UKRAINIAN AGRO – EXPORTS
Assoc. Prof. Oksana Kiforenko, PhD 66

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
КОМПЕТЕНЦИЙ БЕЛОРУССКИХ МЕНЕДЖЕРОВ
Доктор экономических наук, профессор Наталья Маковская 74

ПРОБЛЕМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ
ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
Профессор, доктор экономических наук Вардан Бостанджян,
Кандидат экономических наук, д-р Армине Захарян, **Юлиана Акобян** 80

СЪВРЕМЕННИ МАРКЕТИНГОВИ АСПЕКТИ НА ПАЗАРА
НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ваня Григорова ……..…….. 91

РОЛЯТА НА ОРГАНИЗАЦИОННАТА КУЛТУРА
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Корнелия Тодорова ……..……..…….…….. 100

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
КАТО ФАКТОР НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЕФЕКТИВНОСТТА
НА НОВА ПАРАДИГМА НА ИНДУСТРИАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Александър Александрович Сергеев …..……...…….……. 108

ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРОЦЕСИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Анатолий Асенов …...…….…..……. 116

ПРОФЕСИОНАЛНО ПРЕГРЯВАНЕ И МОБИНГ
В ДИГИТАЛНА РАБОТНА СРЕДА
Доц. д-р Венета Христова …….……..……. 124

БИЗНЕС МОДЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Веселин Попов, Доц. д-р Петя Емилова ……..……. 132

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНФЛУЕНСЪР МАРКЕТИНАГА В БИЗНЕСА
Доц. д-р Виржиния Иванова …….……. 139

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ С УСЛУГИ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Галина Захариева …….……. 147

ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ – КЛЮЧОВ ФАКТОР
ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОМЯНАТА
Доц. д-р Георги Кондев ……..…….……. 155

ВЛИЯНИЕ НА TQM И ВЪНШНИТЕ РИСКОВЕ
ВЪРХУ ПРОЦЕСИТЕ СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОМЯНАТА В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Георги Кондев, Докторант Ирена Михайлова …….……..……. 164

ЕКОИНОВАЦИИ И РЕСУРСНА ЕФЕКТИВНОСТ
Доц. д-р Дафина Донева …..……. 172

ЕТИКА И ЕТИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА –
МОДЕЛИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Евелина Парашкевова, Докторант Изабела Йонкова …….……. 179

МОДЕЛИРАНЕ НА ЕКСПОРТНАТА ПАЗАРНА ОРИЕНТАЦИЯ
Доц. д-р Здравко Любенов ……..……. 187

ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ НАГЛАСИ И НАВИЦИТЕ
ПРИ ПОТРЕБЯВАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ
Доц. д-р Иван Марчевски, Ас. д-р Криста Нейкова ……..……. 191

РЕЦЕСИЯТА ПОРОДЕНА ОТ COVID-19 И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
ЗА ПРОМЕНИ В БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Людмил Несторов ……..……. 199

РЕКЛАМНИТЕ АГЕНЦИИ В КОМУНИКАЦИОННИЯ ПРОЦЕС
Доц. д-р Пенка Горанова ……...…….……. 210

ЕФЕКТЪТ НА РОЗЕНТАЛ – КОНТРОЛНИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Доц. д-р Ирена Емилова ……...…….……. 218

ДИГИТАЛНАТА ЕКОСИСТЕМА – ТЕХНОЛОГИИ И БИЗНЕС МОДЕЛИ
Доц. д-р Петя Емилова, Доц. д-р Веселин Попов ……...……...……. 227

РАЗБИРАНЕ ЗА РОЛЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
В ПОСТИГАНЕТО НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Румяна Златева ……..……. 234

НАМАЛЯВАНЕ НА РАСТЕЖА И ДЕСТАБИЛИЗИРАЩИ
ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ГЛОБАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Румяна Златева, Доц. д-р Али Балканли ……..……. 241

ТЕОРЕТИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМУНИКАЦИОННАТА
ПОЛИТИКА НА ТЪРГОВСКАТА СТРУКТУРА
Доц. д-р Христина Михалева, Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..……. 250

МЯСТО И СЪДЪРЖАНИЕ НА ПРОЦЕСА ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОЕКТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОСТАНАЛИТЕ ПРОЦЕСИ
Доц. д-р Христо Сирашки ……..…… 259

УПРАВЛЕНИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ В ИНДУСТРИАЛНОТО
ПРЕДПРИЯТИЕ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова ……..……..…… 266

ДИФУЗИЯТА НА ИНОВАЦИИ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Даниела Илиева ……..……...…. 276

АЛГОРИТЪМ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
В ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНСТИТУЦИЯ
Гл. ас. д-р Деница Загорчева ……....…. 284

УПРАВЛЕНИЕ НА КАРИЕРАТА –
ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева ……....…. 292

УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Елена Йорданова ……..…..… 298

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПЛАНИРАНЕТО
НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Елица Лазарова …….……..... 303

ГЛОБАЛНАТА ТЪРГОВИЯ С ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНИ
ПРОДУКТИ КАТО ДВИГАТЕЛ НА РАСТЕЖА
Гл. ас. д-р Ивайло Петров …….…..…. 312

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ВЪРХУ ЦИФРОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова …….……..… 320

СТРАТЕГИЧЕСКА КОРПОРАТИВНА ОТГОВОРНОСТ –
ОСОБЕНОСТИ И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Милен Динков …… 328

МЕДИКО-ГЕОГРАФСКАТА КОХЕЗИЯ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Нели Веселинова …… 335

СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС В КОНТЕКСТА
НА ПАНДЕМИЯТА ОТ КОВИД-19
Гл. ас. д-р Недялко Несторов ……..…..…… 343

КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ
КАТО КОМПОНЕНТ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ –
ВЗАИМОВРЪЗКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова …….……. 349

ИНТЕГРИРАНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ИНВЕСТИЦИИ КАТО ИНСТРУМЕНТ
ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНВЕРГЕНЦИЯ МЕЖДУ РЕГИОНИТЕ
Ас. д-р Мариела Стоянова …….……. 357

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ ПРИ КРИЗА - СЪВРЕМЕННИ
ИЗМЕРЕНИЯ И ВЪЗМОЖНИ БИЗНЕС РЕШЕНИЯ
Ас. д-р Надежда Стефанова ……..…. 363

РОЛЯ И ЗНАЧЕНИЕ НА РЕКЛАМНИЯ ПРОЦЕС В АГРОБИЗНЕСА
Ас. д-р Пламен Петров ……..……. 371

INTERNATIONAL ENTREPRENEURSHIP IN THE NEXT NORMAL:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
Sen. lect. Margarita Mihaylova, PhD …….…….. 378

СИСТЕМИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА МАРКЕТИНГОВАТА
ДЕЙНОСТ В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Д-р Ралица Янева …….…. 385

ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА МЪРЧАНДАЙЗИНГОВОТО ПРОДУКТОВО НИВО ПОСРЕДСТВОМ МАТРИЦАТА ARTHUR D. LITTLE – A. D. L.
Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..... 393

THE IMPACT OF ELECTRONIC HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTICES ON ACHIEVING COMPETITIVE ENTREPRENEURSHIP FOR BUSINESS ORGANIZATIONS
Mohamed Mostafa Ali AlBaz, PhD, Lecturer,
Adham Said Ali Ibrahim, MSC, PhD Student ……..……..… 401

УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ В МУЛТИПРОЕКТНА СРЕДА
Докторант Боян Врančев ……..…….. 409

ИНОВАЦИИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА „ЗЕЛЕНИ“ ПОЛИТИКИ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО
Докторант Владо Божилов ……...……..……. 416

КОНФЛИКТИТЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА И УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Мария Велкова ……..… 425

ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ
Проф. д-р Марияна Божинова ……..… 435

ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА В ДЪРЖАВИ С РАЗВИВАЩИ СЕ ПАЗАРИ В КОНТЕКСТА НА ИНДУСТРИЯ 4.0
Проф. д.ик.н. Евгений Савелев, Проф. д.ик.н. Виталина Куриляк …….…….. 443

ОСОБЕНОСТИ НА ФОРМИРАНЕ НА МЕХАНИЗМА НА УПРАВЛЕНИЕ НА СОЦИАЛНО ОТГОВОРНИТЕ КОМПАНИИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ
Проф. д-р Анета Денева, Докторант Рустам Асланзаде ……..... 451

БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ КАТО АТРАКТИВНИ НИЪРШОРИНГ ДЕСТИНАЦИИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, Кармен Врančев ……... 457

ДИГИТАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА – ИНСТРУМЕНТ НА УПРАВЛЕНСКОТО КОНСУЛТИРАНЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА СМАРТ ТУРИЗМА
Доц. д-р Николай Цонев, Докторант Данаил Алеков ……..…….. 464

ВЛИЯНИЕ НА КРИЗИСНИТЕ СЪБИТИЯ ВЪРХУ ТЪРГОВИЯТА НА ДРЕБНО
Доц. д-р Венцислав Перков ……. 472

ЗНАЧИМОСТ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР ЗА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Виолета Блажева …….…….. 480

НОВИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ БИЗНЕС
В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Доц. д-р Искра Пантелеева ……..….. 488

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Доц. д-р Любка Илиева ……..….. 497

ФОРМИРАНЕ НА СЕНЗОРНИ ИЗЖИВЯВАНИЯ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
ПАКЕТИ КАТО ФАКТОР ЗА ЗАВРЪЩАНЕ НА ТУРИСТИТЕ
В ДЕСТИНАЦИЯТА
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Ралица Георгиева ……..… 505

БИЗНЕС ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРОДУКТИТЕ ПО ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО ИМ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Стилияна Басмаджиева ……. 513

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ АГРАРЕН СЕКТОР
В УСЛОВИЯ НА ТРАНСФОРМИРАЩА СЕ
КЪМ УСТОЙЧИВОСТ ИКОНОМИКА
Доц. д-р Марина Николова ……..…… 523

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВ КООПЕРАТИВЕН
МОДЕЛ В БЪЛГАРСКОТО СЕЛСКО СТОПАНСТВО
Доц. д-р Маруся Линкова ……..….. 532

ИЗИСКВАНИЯ ОСИГУРЯВАЩИ ЗДРАВОСЛОВНИ
И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД В ЦЕХОВЕТЕ
ЗА КОНФЕКЦИОНИРАНЕ НА ОБУВНИ ИЗДЕЛИЯ
Доц. д-р Николай Карев ……..……. 539

ТЪРГОВИЯТА НА БЪЛГАРИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ –
АНАЛИЗИ И ТЕНДЕНЦИИ
Доц. д-р Петранка Мидова ……..…… 547

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА ПАКЕТИ ОТ АКЦИИ
Доц. д-р Светослав Илийчовски ……..... 555

ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЯ
В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Сергей Найденов, Докторант Калин Петров Киряков …….. 564

ОМНИКАНАЛНАТА ИНТЕНЗИВНОСТ НА АСОРТИМЕНТНО ПРЕДЛАГАНЕ
КАТО ДЕТЕРМИНАНТА НА ПОТРЕБИТЕЛСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ
Доц. д-р Симеонка Петрова …. ……...571

КООПЕРИРАНЕ И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВ
РАСТЕЖ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Славена Стоянова ……..…… 579

РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА И ПРОГРАМИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ
ТЕРИТОРИЯТА И ТУРИЗМА В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Тихомир Личев ……. 587

СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ – ХАРАКТЕРИСТИКИ
И ТЕОРЕТИЧНА РАМКА
Гл. ас. д-р Ваня Ганева ……..….. 595

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА БЕЗОТГОВОРНОСТ
Гл. ас. д-р Емил Николов …… 603

ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ –
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова …… 611

ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ДРЕБНО –
ОБЛАЧНА БАЗИРАНА ТОЧКА НА ПРОДАЖБА
Гл. ас. д-р Иван Маринов …… 619

КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА - МОДЕЛ ЗА ПОВИШАВАНЕ
УСТОЙЧИВОСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева ……... 625

ДИНАМИКА В ЗАЕТОСТТА НА ЛЕГЛОВАТА БАЗА ПО БЪЛГАРСКОТО
ЧЕРНОМОРИЕ ЗА ПЕРИОДА 2019-2021г.
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова……632

ПРИЛОЖЕНИЕ НА СКЛАДОВИТЕ СИСТЕМИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ТЪРГОВСКИТЕ ПРОЦЕСИ ПРИ ОМНИКАНАЛНИ ТЪРГОВЦИ
Гл. ас. д-р Марияна Кътева…….. 638

ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Гл. ас. д-р Павлин Павлов ……..……645

ПЛАНЪТ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СМЯНА НА ПРИОРИТЕТИТЕ
В ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР
Гл. ас. д-р Петя Коралова-Ножарова, Гл. ас. д-р Щерьо Ножаров…….……651

МРЕЖОВИ ВЕРИГИ НА ДОСТАВКА В АГРОБИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Радка Ненова ……..…….…….659

ДИНАМИКА И РАЗВИТИЕ НА ПРОИЗВОДИТЕНОСТТА
НА ТРУДА В СЕКТОР УСЛУГИ
Гл. ас. д-р Силвия Господинова …….……...667

СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева ……..……675

ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТА
НА ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА
Гл. ас. д-р Явор Станев ……681

ТЕРИТОРИАЛНА КОНЦЕНТРАЦИЯ НА СЕКТОР НЕДВИЖИМА
СОБСТВЕНОСТ И ФАКТОРИТЕ, КОИТО МУ ВЛИЯЯТ
Гл. ас. д-р Яна Стоенчева ……..….. 686

ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИТЕ
НАМЕРЕНИЯ НА МЛАДИТЕ
Ас. д-р Ивайло Костов ……..695

НАЧИНИ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ДРЕБНИЯ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ
БИЗНЕС В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА СЛЕД COVID-19
Ст. преп. Елка Узунова ……702

ПРОИЗВОДСТВО НА ВОДОРОД ЧРЕЗ ЯДРЕНИ ЦЕНТРАЛИ –
ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Д-р Борислав Боев ……...……..708

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ТРЪЖНИТЕ ПРОЦЕДУРИ В УПРАВЛЕНИЕТО
НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ – АКЦЕНТИ И ПРОБЛЕМИ
Доктор Валери Велковски ……..…….716

ПРОГРАМАТА ЗА ПРОФИЛАКТИКАИ РЕХАБИЛИТАЦИЯ
НА НОИ КАТО ЧАСТ ОТ ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА
ЗА ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
Доктор Кристина Георгиева ……..725

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО КОХЕЗИОННАТА
ПОЛИТИКА ПРЕЗ XXI-ВЕК
Докторант Айтен Сабри …….. 733

ЗЕЛЕНАТА ИКОНОМИКА И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО
Докторант Александър Личев ……740

ПРИКЛЮЧЕНСКИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО НЕРАЗДЕЛНА
ЧАСТ ОТ СВЕТОВНИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Виктория Янакиева ……..748

НЕГАТИВНИ ПРОЯВЛЕНИЯ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТО
НА МЕДИЦИНСКИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Десислава Александрова ……..754

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА
ЗА СЕРИАЛИЗАЦИЯ НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ОТ СТРАНА НА ООП
Докторант Димитър Райчев ……761

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА БЕЗОТГОВОРНОСТ

Гл. ас. д-р Емил Николов

Резюме: *В доклада се изследват същността, мотивите и формите на проява на корпоративната социална безотговорност. Представят се някой примери, демонстриращи най-разпространените практики на социална безотговорност спрямо околната среда и отделните групи заинтересовани страни. Основният извод е, че корпоративната социална безотговорност е сравнително често срещано явление, мотивирано от диферентни фактори, които в своята основа произтичат от абсолютизирането на принципа за максимизиране на печалбата.*

Ключови думи: *корпоративна социална отговорност, корпоративна социална безотговорност, заинтересовани страни*

JEL: M14

CORPORATE SOCIAL IRRESPONSIBILITY

Head Assist. Prof. Emil Nikolov, PhD

Abstract: *The report examines the nature, motives, and forms of manifestation of corporate social irresponsibility. Examples demonstrating the most common practices of social irresponsibility towards the environment and individual stakeholder groups are presented. The main conclusion is that corporate social irresponsibility is a relatively common phenomenon, motivated by differential factors, which basically stem from the absolutization of the principle of profit maximization.*

Key words*: corporate social responsibility, corporate social irresponsibility, stakeholders*

JEL: M14

1. Въведение

През последните години корпоративната социална отговорност (КСО) неизменно е във фокуса на общественото внимание. Развитието й е стимулирано от редица фактори, сред които разработването и прилагането на национални и наднационални стратегии и регулации, както и от реализирането на множество национални и международни инициативи. Наблюдава се и постепенна трансформация в характера на КСО, или поне на част от присъщите й елементи. Така например с приемането на Директива 2014/95/EU оповестяването на нефинансова информация придобива задължителен характер за част от бизнес организациите. Нещо повече, Европейската Комисия подложи на обществено обсъждане промени, според които оповестяването на нефинансова информация ще се превърне в задължение за всички големи предприятия в общността.

Освен практическа имплементация, КСО е обект и на задълбочен научен интерес. Това е видно от динамично нарастващия, през последните 20 години, брой на литературните източници, съдържащи в себе си словосъчетанието “corporate social responsibility” (вж. Фигура 1).

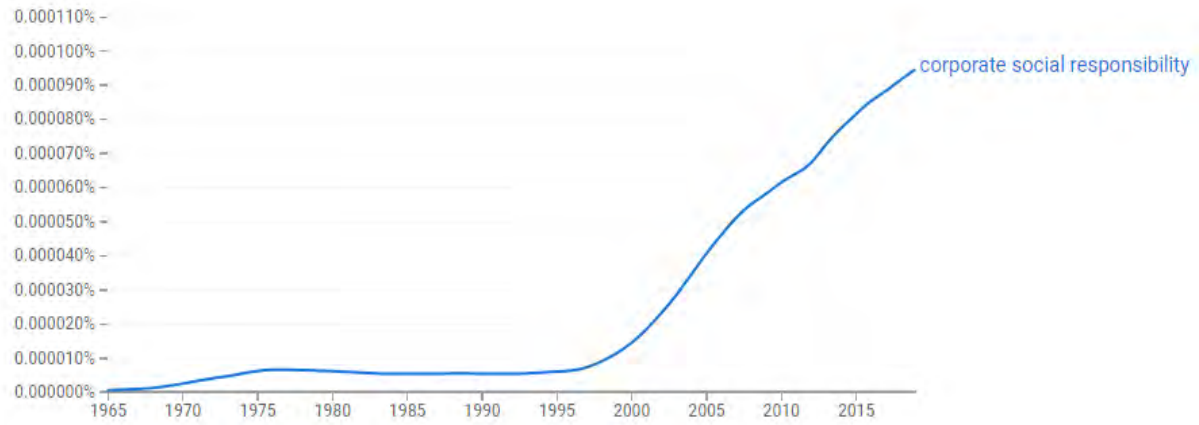

Фигура. 1. Използване на словосъчетанието корпоративна социална отговорност в литературните източници на английски език
Източник: Google Books Ngram Viewer

Макар и със значително по-бавни темпове, едновременно с КСО се развива и концепцията за корпоративната социална безотговорност (КСБ). От теоретична гледна точка това развитие намира израз в нарастващия брой на публикациите, в които се споменава за нея. Техният брой започва да се увеличава значително след 1997 година (вж. Фигура 2).

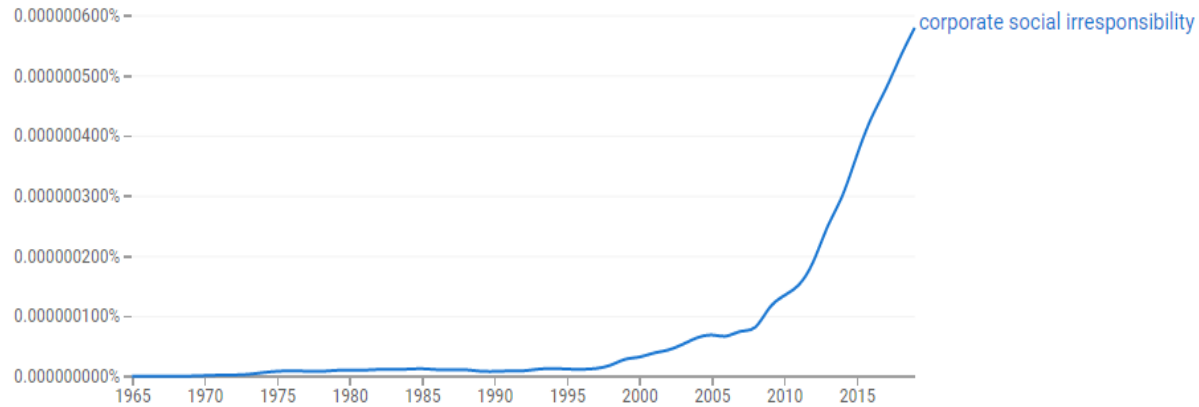

Фигура. 2. Използване на словосъчетанието корпоративна социална безотговорност в литературните източници на английски език
Източник: Google Books Ngram Viewer

Въпреки нарастващия брой на публикациите, посветени на КСБ тя все още е недостатъчно добре изследвана. Липсва общоприета дефиниция за нейната същност, не са идентифицирани основните причини, мотивиращи

стопанските организации към подобен род поведение, и накрая, но не на последно място, не са систематизирани основните форми на нейната проява. За разлика от изоставането в теоретичен план, практическото проявление на КСБ е широко разпространено, при това не само в предприятията от развиващите се икономики. КСБ е присъща и за индустриално развити страни като Германия, САЩ, Великобритания, Франция и т.н. Показателни за това са придобилите глобална известност примери като „Фолксваген“ и „дизелгейт“, скандалът с използването на лични данни от „Фейсбук“ и „Кеймбридж Аналитика“, фалитът на гиганта „Енрон“, продажбата на некачествените силиконови импланти от френската компания „PIP“, които застрашиха живота на хиляди жени и много други. В унисон с написаното, целта на настоящото изследване е да се дефинира същността на КСО и да се изяснят мотивите и формите на нейното проявление.

2. Същност и основни форми на проявление на корпоративната социална безотговорност

Подобно на КСО и при КСБ липсва единомислие относно нейната същност. Вероятно това мотивира немалък брой изследователи да търсят решение на посочения проблем. Счита се, че първото проучване на КСБ е осъществено от Armstrong през далечната 1977 година. Според него КСБ е неморално решение, взето от мениджърите на компанията с цел създаване на акционерна стойност за сметка на другите, където групи от безпристрастни наблюдатели играят фундаментална роля защото те са отговорни за оценката на безотговорността на подобно поведение (Armstrong, 1977). Тук трябва да се отбележи, че тази оценка е твърде субективна и зависи от множество фактори, включително от културните различия на оценяващите. В този смисъл може в една страна дадено решение да се приема за морално, а в друга за неморално. Ето защо е възможно едно и също предприятие, работещо на различни пазари да бъде едновременно социално отговорно и социално безотговорно.

Подобно на това на Армстронг е и разбирането за същността на КСБ, предлагано от Popa и Salanță (2014). Според тях КСБ следва да бъде разглеждана през призмата на решенията, които мениджърите на бизнес организацията взимат. Тя се отнася до „тъмната страна“ на бизнеса, отразявайки неправомерните и вредни бизнес решения, които мениджърите могат да вземат. Авторите считат, че за да е налице КСБ решенията на мениджърите трябва да бъдат неправомерни, т.е. да се в противоречие със законите и същевременно да бъдат вредни, но не посочват тази вреда по отношение на кои субекти е референтна – за предприятието, за околната среда, за работниците и служителите и т.н. Слабост на представената дефиниция е и, че от обхвата на КСБ са изведени решенията, които не са незаконни, но са неетични. Това противоречи на концепцията на Carroll, съгласно която предприятията имат икономическа, зако-

нова, етична и филантропска отговорност. (Carroll, 1991). В този смисъл свеждането на КСБ единствено до незаконни решения, възприемани от организационните мениджъри е твърде ограничено.

Появата на теорията на заинтересованите страни, разработена от Freeman (1984) води до тласък в развитието на само на концепцията за КСО, но и на тази за КСБ. Така „другите“ от дефиницията на Армстронг са заменени от заинтересованите страни, включващи заетите в предприятието лица, локалната общност, бизнес партньорите, местната и централната власт, различни неправителствени организации и групи по интереси и други. В съответствие с това разбиране Riera и Iborra (2017) дефинират КСБ като ориентация към максимизиране на печалбата за акционерите за сметка на други заинтересовани страни.

За да се разбере по-добре същността на концепцията за КСБ би било полезно тя да бъде сравнена с тази за КСО. Най-цитираното изследване, засягащо този проблем е осъществено от Murphy и Schlegelmilch през 2013 година. В него те разглеждат КСБ и КСО като двата края на един континуум или с други думи като двете страни на една и съща монета. По-конкретно основните различия между концепциите са представени в Таблица 1.

Таблица 1. Сравнение между КСБ и КСО

КСБ	***КСО***
Увреждането на околната среда и замърсяването са неизбежни и не е необходимо да се взимат сериозни мерки спрямо тях.	Увреждането на околната среда и замърсяването не са неизбежни и не трябва да се толерират. Важно е да се повиши осведомеността и ангажираността на организацията.
Служителите и работниците са ресурс, който трябва да се експлоатира.	Служителите и работниците са ресурс, който трябва да бъде ценен.
Минимално консултиране и включване на общността.	Максимално консултиране и включване на общността.
Само базово, и понякога неохотно, спазване на законодателството, свързано с КСО.	Политики и действия надхвърлящи минималните законови изисквания за КСО.
Етичните въпроси са периферни за организацията.	Етичните въпроси са централни за организацията.
Новите технологии трябва да бъдат разработвани и въвеждани на пазара.	Новите технологии трябва да бъдат разработвани, тествани, оценявани и пускани на пазара само ако не причиняват вреда.
Несправедливи взаимоотношения с доставчиците и клиентите.	Справедливи взаимоотношения с доставчиците и клиентите
Устойчивост, дефинирана от гледна точка на оцеляването на бизнеса	Устойчивост, дефинирана от гледна точка на оцеляването на бизнеса, околната среда и общността, и взаимен растеж
Печалбата е единствената цел на бизнеса и трябва да се постигне на всяка цена.	Печалбата е една от многото цели на бизнеса и трябва да бъде постигната, но не на всяка цена.

Източник: (Murphy & Schlegelmilch, 2013, стр. 1808)

Видно от таблицата е, че се наблюдава диаметралност в основните постулати, на които са изградени КСБ и КСО. Не бива обаче КСБ да бъде разглеждана като противоположност или липса на КСО. КСБ и КСО не са игра с нулев резултат. Като както вече бе отбелязано е възможно едно предприятие да бъде едновременно социално отговорно и социално безотговорно. Например когато има силен ангажимент в една област на КСО и проявява безотговорност в друга област. Или пък когато една корпорация оперира в една държава, спазвайки принципите на КСО, а в друга на КСБ. Интересно е също така, че компаниите понякога реализират КСО дейности с цел да прикрият своята КСБ.

Таблица 2. Форми на проява на КСБ

Заинтересовани страни	**Форми на КСБ**
Акционери	• незачитане правата на миноритарните акционери; • поемане на неоправдани рискове в бизнеса; • сключване на неизгодни сделки от мениджърите на бизнес организацията с цел извличане на лична облага; • заблуждаване на акционерите, укриване на информация.
Персонал	• неспазване на човешките права на работното място; • лоши (опасни за живота и здравето) условия на труд; • липса на социален диалог; • отказ от инвестиране в развитието на персонала; • експлоатиране на персонала.
Клиенти	• незачитане правата на потребителите; • предлагане на продукти/услуги, които не са безопасни; • предлагане на продукти/услуги с лошо качество; • използване на заблуждаваща реклама; • липса на продуктова информация; • спекулиране с цените на продуктите/услугите.
Бизнес партньори	• осъществяване на нечестни търговски практики; • притискане на по-слаби доставчици и дистрибутори; • интегриране във веригата на доставки на бизнес организации, за които има данни или опасения, че са социално безотговорни.
Конкуренти	• водене на нелоялна конкуренция във всичките ѝ форми; • натиск и незаконни действия спрямо конкурентите.
Местна общност	• незачитане на интересите и очакванията на местната общност; • отказ от ангажиране с проблемите на местната общност; • оказване на натиск върху (подкупване на) неформални лидери на местната общност.
Общество	• неспазване на законите; • участие в корупция; • незачитане на човешките права; • укриване (избягване плащането) на данъци.
Околна среда	• замърсяване на околната среда (почвата, водите, атмосферата); • отказ от поемане на отговорност или отричане съществуването на екологични проблеми, които са резултат от дейността на предприятието; • безотговорно използване на ценни материали, енергия, вода.

Последният, но не по значение, подход, който ще бъде използван за анализиране същността на КСБ има практическа ориентация, и е в унисон с разбирането на Popa и Salanță (2014), че е много по-лесно да се обясни какво представлява концепцията чрез представянето на конкретни примери. Като такива могат да бъдат посочени: избягване плащането на данъци, измамите, договарянето на цени с конкурентите, фалшифицирането на оферти, корупцията и подкупите, допускането на трудови злополуки и инциденти, замърсяването на околната среда, пускането на пазара на опасни продукти, безразсъдното поемане на риск, подвеждащата продуктова информация, неспазването на човешките права и други. Представяйки тези примери на преден план излиза въпросът за основните форми на проявление на КСБ. Познаването им е полезно както за по-доброто разбиране на същността на концепцията, така и за предпазване на мениджърите от подобен род поведение, т.е. с цел превенция. Трудно е обаче да се посочат всички възможни форми на проявление на КСБ, тъй като техният брой е немалък и същевременно динамичен – непрекъснато се появяват нови форми. Въпреки това, под формата на Таблица 2, могат да бъдат представени някой от често срещаните прояви на КСБ, групирани на база критерия заинтересовани страни, чиито интереси са нарушени.

Трябва да се направи уточнението, че представената таксономия на формите на КСБ не е изчерпателна. По-скоро тя следва да бъде разглеждана като основа, която да бъде доразвивана в бъдеще чрез включване в нея на нови форми на КСБ. Въпреки това може да се твърди, че са посочени основните и най-често срещани проявления на КСБ.

3. Мотиви за корпоративна социална безотговорност

Както в миналото, така и днес КСБ не е рядко срещано явление. Тя често присъства във водещите новини като поредния корпоративен скандал или пък я изпитваме на собствения си гръб, например когато не затичат потребителските ни права. И тъй като поведението на предприятието е функция на решенията, които мениджърите му възприемат, то мотивите за КСБ трябва да бъдат търсени именно през призмата на неговото управление. В този смисъл КСБ може да е мотивирана от липсата на ценности и етични принципи сред ръководителите на бизнес организацията. Макиавелизмът в преследването на печалбата, разглеждана като единствената цел и атестат за успеха на предприятието, неминуемо води до незачитане интересите на останалите заинтересовани страни, т.е. до КСБ. С развитието на информационните и комуникационните технологии тази безотговорност много лесно става публично достояние, при което се стига до нежеланата ситуация на максимизиране на печалбата в краткосрочен план за сметка на бъдещият потенциал за развитие на бизнес организацията. Това е резултат от силата на заинтересованите страни, които могат да вземат решение да бойкотират продуктите/услугите на компанията, да заведат съдебни дела, да прекратят

своите взаимоотношения с нея, да реализират проверки и наложат санкции, да организират стачки и протести и други. Важно е да се отбележи, че силата на заинтересованите страни е различна в различните страни. В развиващите се тя е по-малка, докато в индустриално развитите държави е много по-осезаема.

Друг важен аспект, свързан с мотивите за КСБ е преднамерeността. КСБ може да бъде резултат от преднамереност или непреднамереност. В първия случай безотговорните действия на компанията са резултат от осъзнати и целенасочени действия на мениджърите, а във втория от случайни грешки или незнание. Макар преднамерената КСБ да изглежда като по-укорима от непреднамерената, то заинтересованите страни трудно могат да направят разграничение между двете. Поради това те са склонни да считат, че действията на компанията са по-скоро преднамерени. Освен това дори и да се възприеме липсата на преднамереност в действията на предприятието това съвсем не означава, че то ще бъде освободено от отговорност. При КСБ действа основополагащият принцип на правото „norantia juris non excusa“ (непознаването на законите не освобождава от отговорност).

4. Заключение

Корпоративната социална безотговорност е била, е и ще бъде втъкана в дейностите на немалка част от бизнес организациите. Тя е мотивирана от стремежа към максимизиране на печалбата на всяка цена и липсата на ценности и морал в мениджърите. Въпреки това ръководителите на бизнес организациите трябва да осъзнаят факта, че да контролират КСБ на практика е много по-важно от промотирането на така модерната по настоящем КСО (Windsor, 2013). Още повече, че според Devinney (2009) заинтересованите страни са склонни да санкционират неетичното поведение на бизнес организациите, но това не означава, че те ще „възнаградят“ етичните компании. Освен това КСБ изисква по-малко инвестиции от КСО. Не на последно място дори отделни проявления на КСБ са в състояние да компрометират и обезценят всичко направено от предприятието в областта на КСО. Всичко това ни кара да мислим, че КСБ не бива да живее в сянката на КСО. Тя е поне толкова важна, колкото КСО, и следва да заеме своето достойно място в научните изследвания, учебните програми на висшите училища и от там в компетенциите на мениджърите.

Използвани източници

Armstrong, J. (1977). Social irresponsibility in management. Journal of Business Research, 5(3), 185-213.

Carroll, A. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. Business Horizons, 39-48.

Devinney, T. (2009). Is the socially responsible corporation a myth? The good, the bad, and the ugly of corporate social responsibility. Academy ofManagement Perspectives, 23(2).
Freeman, E. (1984). Strategic Management: A Stakeholder Approach. Boston: Pitman.
Murphy, P., & Schlegelmilch, B. (2013). Corporate social responsibility and corporate social irresponsibility: introduction to a special topic section. Journal of Business Research, 66(10), 1807-1813.
Popa, M., & Salanță, I. (2014). Corporate social responsibility versus corporate social iresponsibility. Management & Marketing. Challenges for the Knowledge Society, 9(2), 137-146.
Riera, M., & Iborra, M. (2017). Corporate social irresponsibility: review and conceptual boundaries. European Journal of Management and Business Economics, 26(2), 146-162.
Windsor, D. (2013). Corporate social responsibility and irresponsibility: a positive theory approach. Journal of Business Research, 122(4), 655-674.